

8. Ярошинська О. Формування фахової компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах освітнього середовища професійної підготовки. Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. праць / наук. ред. Н.С. Побірченко. Умань: ПП Жовтий О. О., 2013. Вип. 7. С. 230-235.

УДК 373.5.015.31:613:304.3

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗІ ЗДОРОВОГО ЖИТТЯ

Шимко Олександра Вікторівна

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
м. Полтава

Анотація. У пропонованій статті розглядається одне з найактуальніших питань сучасної освіти – формування компетентнісного ставлення до здоров'я учнів. Розглянуто значення, сутність та основні параметри здоров'язбережувальної компетентності.

Ключові слова: компетентність, ключові компетентності, здоров'язбережувальна компетентність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Гуманізація вітчизняної освіти в умовах перспективної євроінтеграції, здійснюваних в Україні соціально-економічних реформ висуває як пріоритетне завдання виховання життєздатної особистості, зорієнтованої на кращі світові та європейські цінності, основоположними з яких є життя людини, праця, здоров'я, культурні й національні традиції тощо.

Разом з тим на тлі соціально-економічних і політичних змін, що відбуваються в нашій державі, система шкільної освіти стала чинником, який по суті стримує гуманістичне оновлення і розвиток суспільства. Як відомо, здоров'я дитини – це стан її повного фізичного, душевного та соціального благополуччя. Саме тому питання збереження та зміцнення здоров'я дитини належать до стратегічних завдань суспільства. Проблема збереження здоров'я наших учнів була і залишається актуальною, оскільки на сьогодні все менше залишається дітей, які навчаються і закінчують школу здоровими. Саме тому важливою складовою навчально-виховного процесу в школі є формування мотивації до збереження і зміцнення здоров'я, оскільки згідно із статистичними даними, здоровими є не більше 10 % школярів.

Крім того, і 85 % педагогів мають хронічні захворювання. Такий стан здоров'я не лише результат впливу соціально-економічних і екологічних чинників, але й пережитків авторитарної педагогіки і освітньої практики українських шкіл, що руйнують здоров'я школярів. Наведені вище дані свідчать, що впродовж навчання збільшуються відхилення в стані здоров'я дітей, зростає кількість хронічних захворювань, погіршуються показники фізіологічного та психічного розвитку дітей і підлітків.

Серед неповнолітніх, зокрема, поширені такі шкідливі звички, як тютюнокуріння, вживання алкоголю, зростає захворюваність на наркоманію та ВІЛ-інфекцію тощо. Недостатньо уваги надається питанням створення умов для збереження та зміцнення здоров'я дітей під час навчального процесу.

Практично організація шкільного середовища не враховує впливу екології довкілля на здоров'я дітей. З багатьох констатованих недоліків, що визначають стан низького рівня здоров'я школярів, можна виокремити основний – відсутність ефективних соціально-педагогічних технологій формування основ здорового способу життя особистості і державної системи впровадження цих інновацій у практику. Окреслені проблеми вимагають від освітян пошуку нових соціальних і педагогічних підходів, які б сприяли збереженню та зміцненню

здоров'я дітей, формували в них навички здорового способу життя. У цьому зв'язку педагогічне кредо сьогодення має бути таким: «Даючи знання – не відбирай здоров'я».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти виховання здорового способу життя дітей і молоді охарактеризовано в дослідженнях О. Безпалько, А. Голобородько, А. Гречишкіної, М. Кобринського, І. Кона, С. Кондратюк, В. Кузьменко, В. Оржеховської та інших. Різним аспектам формування здорового способу життя й здоров'я, валеологічному вихованню дітей та Випуск 203. Том 215 53 молоді присвятили дослідження С. Волкова, В. Горащук, О. Дубогай, О. Жабокрицька, С. Жевага, С. Закопайло, М. Зубалій, О. Киричук, О. Команєва, А. Конох, Г. Кривошеєва, І. Петренко, С. Свириденко, А. Скоробогатов, С. Страшко, В. Сухіна, І. Сущева, А. Турчак, Н. Хоменко, А. Царенко, В. Язловецький, Г. Яцук.

Зміст і методи виховання здорового способу життя школярів різних вікових груп досліджувалися Т. Бойченко, Г. Власюк, С. Кириленко, Т. Кириченко, С. Лапаєнко, А. Свасьєвим, С. Свириденко, С. Страшком, І. Чорнобаєм, С. Юрочкіною.

Проблеми позашкільної освіти та валеологічного виховання віддзеркалено в працях В. Вербицького, М. Гончаренко, Л. Ковбасенко, Р. Науменко, Г. Пустовіта, В. Редіної, А. Сиротенка, Т. Суценко та інших. Останнім часом до висвітлення проблеми компетентнісного підходу до формування здорового способу життя зверталися І. Бургун, О. Кобцева, І. Конельська, О. Ліскович, Л. Тимофєєва, О. Тутова, Т. Шаповалова, В. Шарко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим у цих та інших публікаціях ще недостатньо відбито сучасні тенденції та стан забезпечення компетентнісного підходу до формування здорового способу життя учнів, практично не висвітлено його перспективний досвід. Формування цілей статті. Саме тому метою нашої статті й стало висвітлення новітніх технологій запровадження у вітчизняній школі компетентнісного підходу до формування здорового способу життя учнів, окреслення ще не вирішених завдань сучасної школи в цьому надзвичайно важливому напрямку навчально-виховної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Головним пріоритетом системи освіти України згідно із Законом України «Про освіту», Державною програмою «Освіта України XXI століття», Національною програмою «Діти України» та іншими нормативними документами є збереження і зміцнення фізичного, психічного і морального здоров'я молоді, виховання свідомого дбайливого ставлення до здоров'я, дотримання принципів здорового способу життя, забезпечення різнобічного розвитку людини як найважливіших умов формування освіченої, компетентної, творчої, культурної, духовної особистості.

Здоров'я школярів - це інтегральний показник їхнього фізичного, психічного і соціального благополуччя, гармонійності процесів росту та розвитку. Воно залежить від багатьох медико-біологічних та соціально-економічних факторів, але найбільше впливає на нього довкілля, умови життєвого та навчального середовища. З точки зору реформи сучасної системи освіти найважливішою детермінантою, яка визначає стан здоров'я учнів, є якість організації навчально-виховного процесу.

Проблема формування відповідального ставлення до власного здоров'я у дітей як одна із найважливіших проблем сучасної школи.

Завданням діяльності школи є: створення сприятливих умов для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб дітей; формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професії.

Робота вчителя і вихователя спрямована на зміцнення фізичного, морального та психологічного здоров'я дітей, на створення оптимального режиму, їх фізичної та психологічної адаптації до підвищених вимог навчального навантаження та ефективної системи подолання таких соціально негативних явищ як наркоманія, куріння, зловживання алкоголем серед дітей та підлітків.

Діяльність вихователя з формування позитивного ставлення до власного здоров'я включає:

1. Пищеплення учням знань та вмінь щодо здорового способу життя, які слугуватимуть підґрунтям для вироблення стійких поглядів і переконань, спонукатимуть до оздоровчо-профілактичних дій і вчинків. У процесі засвоєння учнями знань та набуття вмінь формується позитивне ставлення до власного здоров'я та своєї ролі у його збереженні.

2. Навчання учнів умінням і навичкам здорового способу життя, що є виявом позитивного ставлення до власного здоров'я, відбувається під час виховної діяльності.

3. Привчання дітей до правил і норм здорового способу життя, дотримання режиму дня, санітарно-гігієнічних правил; своєчасне медичне обстеження здоров'я вихованців з його корекцією; навчання дітей способам самоконтролю за станом здоров'я.

4. Створення гуманного мікроклімату в учнівському колективі; формування в учнів культури спілкування і неконфліктності.

Процес формування позитивного ставлення учнів до власного здоров'я надзвичайно складний, залежить від багатьох чинників і визначається комплексом певних педагогічних умов. В їхній основі — створення особливого стилю валеологічних відносин між педагогами і вихованцями, продумана система взаємодії з учнями, що сприяє оздоровленню атмосфери шкільного життя та формуванню в учнів позитивного ставлення до себе, своїх близьких, людей взагалі.

У процесі формування навичок здорового способу життя використовую такі методи та форми роботи спрямовані на забезпечення взаємозв'язку пізнавальної та практичної діяльності дітей.

- **Спостереження** забезпечує безпосереднє, цілеспрямоване, планомірне сприйняття дітьми процесів, явищ, об'єктів, запропонованих вихователем, не впливаючи при цьому на розвиток подій. Наприклад, вивчаючи тему «Уміння слухати співрозмовника», діти отримують завдання поспостерігати за однолітками і дорослими під час їхнього спілкування, звернути увагу на вираз обличчя людини, що слухає співрозмовника. Під час спостереження активно взаємодіють сприймання, мислення і мовлення. С. Рубінштейн розглядав спостереження як результат осмисленого сприйняття, у процесі якого відбувається розвиток розумової діяльності [2]. Усвідомивши чітко сформульовану мету спостереження, діти «занурюються» в ситуацію отримують певний матеріал для роздумів.

- **Розповідь** вихователя використовують для повідомлення дітям нових знань, відомостей про здоров'я, певну здоров'язберезувальну навичку. Під час розповіді педагог розкриває в логічній послідовності причинно-наслідкові зв'язки, залежності між певними діями і станом здоров'я людини; сутність способів дій, які потрібно запам'ятати. Діти отримують нову інформацію, поступово усвідомлюючи її, засвоюють поданий матеріал.

- **Інтерв'ю з дорослими.** У процесі отримання інформації про здоров'я, формування навичок здорового способу життя та реалізації його принципів у повсякденному житті дитина не може бути пасивним об'єктом. Вона має активно здобувати знання про здоров'я, усвідомлювати, інтериоризувати їх бути суб'єктом здоров'яспрямованої освіти. Стимулювання школярів до проведення інтерв'ю сприяє формуванню у них уміння самостійно ставити запитання дорослому з метою збору та уточнення інформації.

- **Бесіда.** Вагоме освітнє і виховне значення бесіди визначається тим, що вона сприяє розкриттю мислення дитини, забезпечує можливість реалізації індивідуального підходу до вихованця, дозволяє педагогу залучити до активної участі в роботі слабих і пасивних дітей. Саме за допомогою бесіди, спираючись на знання та практичний досвід дітей, вихователь активізує діяльність дітей, ставлячи їм запитання для міркування, розв'язання проблемної ситуації, підводить їх до розуміння нового або уточнення, поглиблення, розширення відомого. Під час бесіди відбувається активізація наявних знань дошкільників з проблеми, що вивчається; узагальнення і систематизація знань; усвідомлення дітьми закономірностей зв'язку причин і наслідків подій; закріплення отриманої під час розповіді вихователя та проведення інтерв'ю з дорослими інформації.

Практичний етап уможливило закріплення дітьми знань і подальше вдосконалення умінь і навичок здоров'язбереження, розвиток здатності самостійно моделювати свою

поведінку та діяльність, приймати рішення щодо виходу із різноманітних життєвих ситуацій, що впливають на здоров'я, отримання досвіду дотримання здорового способу життя. На практичному етапі через дидактичні та сюжетно-рольові ігри, досліди і моделювання ситуацій, практичні завдання і вправи відбувається первинна спроба втілити в життя те, чому навчилася дитина. Дидактичні ігри сприяють розвитку довільної уваги, пізнавальних здібностей, кмітливості, уяви; активізують інтерес, розумову діяльність, творчу думку і волю дітей, здатність до аналізу ситуації, постановки і вирішення задач; закріплюють знання, уміння і навички.

- **Сюжетно-рольові ігри** ґрунтуються на моделюванні змісту здоров'язбережувальної діяльності, відповідних ролей, системи відносин. Вони інсценують умови уявної ситуації, в якій учасники виконують певні ролі. У процесі гри поєднуються знання і уміння, в яких відбиваються інтереси дітей, реалізуються їх прагнення. У сюжетно-рольовій грі закріплюються життєві навички, які сприяють усім складовим здоров'я. Вплив гри на формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей молодшого шкільного віку проявляється в тому, що завдяки ігровому наслідуванню і рольовому перевтіленню дитина знайомиться з нормами і моделями поведінки і взаємостосунків дітей і дорослих, які стають зразками для її власної поведінки. У грі дитина набуває навички, необхідні для дотримання здорового способу життя.

- **Досліди.** При проведенні дослідів забезпечується єдність знань, вмінь і навичок дошкільників, виховується самостійність і допитливість. Використання дослідів сприяє розвитку пізнавальної активності молодших школярів, формуванню вміння знаходити фактичний матеріал для підтвердження власних гіпотез щодо здоров'язбережувального підґрунтя певних моделей способу життя. Задовольняючи свою допитливість у процесі активної дослідницької діяльності, дитина, з одного боку, розширює своє уявлення про чинники збереження здоров'я, з іншого починає оволодівати основними культурними формами пізнання засобами диференціації та узагальнення досвіду, а саме: причинно-наслідковими і часовими відношеннями, що дозволяють пов'язувати окремі уявлення щодо здоров'язбережувальної поведінки в цілісну модель здорового способу життя.

- **Моделювання ситуацій** використовується з метою набуття дітьми досвіду здоров'язбережувальної поведінки. Застосування цього методу сприяє розвитку вміння передбачати наслідки дій, емоційних реакцій; розкривати взаємозв'язок між станом здоров'я і способом життя, поведінкою людини та її стосунками з іншими людьми, настроєм та вчинками. Пошук вирішення запропонованих ситуацій допомагає дітям висловити своє ставлення до подій, запропонувати власну модель поведінки.

Практичні завдання і вправи забезпечують багаторазове повторення оздоровчих дій з метою формування та вдосконалення навичок здоров'язбережувальної поведінки. Формування вмінь здоров'язбережувального спрямування у процесі вправляння відбувається на основі поступового ускладнення умов виконання вправ.

Важливо вірити в цінність кожної дитини, дотримуватись конфіденційності, надавати позитивну інформацію; бути порадиником, а не моралістом, поважати думку й позицію дитини, акцентувати увагу дитини на власних позитивних рисах, характеристиках і здобутках.

Вихователь працює за індивідуальними планами, змістовна наповнюваність яких відповідає віковим особливостям учнів і спрямована на виховання у них ціннісного ставлення до себе, родини, людей, до праці, до природи, до культури і мистецтва, до держави.

Висновки з даного дослідження. Під валеологічним вихованням ми розуміємо процес створення стійкої системи виховання практично здорової людини, здатної самостійно підтримувати та зберігати своє здоров'я на базі набутого валеологічного та життєвого досвіду й валеологічної практики. Важливими умовами валеологічного виховання школярів є досягнення єдності цілей учасників виховного процесу, застосування інтегративного підходу та дотримання наступності виховних впливів зацікавлених сторін на засадах співтворчості, співпраці в проведенні експериментальної роботи. Формування мотивації школярів до здорового способу життя буде успішним за умов: активізації позитивного ставлення до

здорового способу життя, розширення знань учнів та набуття ними вмій та навичок здорового способу життя, застосування сучасних педагогічних та соціально-оздоровчих технологій у процесі формування в школярів компетентнісного ставлення до власного здоров'я. Головною умовою успішної діяльності, спрямованої на формування навичок здорового способу життя, є спільна робота всього педагогічного колективу, батьків, учнів як на уроках, так і в позаурочний час.

Перелік використаної літератури

1. Про затвердження програми „ Основні орієнтири виховання учнів 1-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України”: Наказ МОН України від 31.10. 2011 № 1243
2. Про затвердження Державної програми "Репродуктивне здоров'я нації" на період до 2015 року” : Постанова КМУ.
3. Концепція діяльності і розвитку загальноосвітньої школи I-III ступенів с. Солгутове.
4. О.Яременко, О.Вакуленко, Л.Жаліло. Формування здорового способу життя.- К.: Укр. Інститут соціальних досліджень, 2000.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти тт. - Т. 1. – К.: Радянська школа, 1976.

УДК 373.5.016:745.52

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ КИЛИМАРСТВА

Кісь Алла Володимирівна

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
м. Полтава

Анотація. У статті розглядається шляхи активного прилучення молодого покоління українців до здобутків національної культури, зокрема в сфері декоративно-прикладного мистецтва: навчання шкільної молоді килимарству. Аналізуються методичні аспекти навчання старшокласників цього виду декоративно-прикладного мистецтва

Ключові слова: килимарство, методика навчання, старшокласники.

Килимарство посідає значне місце серед багатьох видів декоративно-ужиткового мистецтва. Це мистецтво виготовлення килимів та килимових виробів (доріжок, гобеленів, килимових покриттів) ручним або машинним способом.

Одним з найвідоміших центрів килимарства є Решетилівка, Полтавської області. В Решетилівці здавна виготовляли гладкі (безворсові) шерстяні килими з рослинним і, рідше, геометричним орнаментом.

Наразі, перед освітянами стоїть завдання активного прилучення молодого покоління українців до здобутків національної культури, зокрема і в сфері декоративно-прикладного мистецтва. Питання особливостей навчання шкільної молоді килимарству продовжує бути актуальним, але йому вирішенню приділено недостатньо уваги.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемі навчання учнівської молоді декоративно-прикладного мистецтва присвячено дисертаційні дослідження Ю. Коломієця, В. Мусієнка, Л. Оршанського, В. Радкевича, Л. Савки, Н Кардаш та ін. Дана проблематика відображена в працях Н. Мамчур, В. Титаренко, Т. Федан, А. Цини та ін.